

- Az újjászületés napjaiban
- Lenin tanításai szellemében
- Kun Béla, a joghallgató
- Huszonöt éves emlékeinkből
- Rugalmasság, arányok, demokratizmus

SZEGEDI

Egyetem

VII. évf. 14. szám

A SZEGEDI FELSOOKTATASI INTEZMENEK LAPJA

1969. október 23.

Szabadság!

Évszázadokon át áhítottuk, harcoltunk érte és szenvedtünk miatta. Népek serege áhította, harcolt érte és pusztult el miatta. Erőszak, kegyetlenség. Könyörtelen világ a történelem. Mi megmaradtunk. Mert erősek voltunk? Aligha ezért. A magyar történelem a bátor tettek, kalandor kalandozások, közép-európai intrikák, vadászatok és ivászatok felszíne mögött voltaképp az állandó létbizonytalanság, a magáraultság, a világ mögötti kullogás, a vérmes korlátoltság játékaiknak története. Paradoxon, hogy talán azért maradtunk meg itt, népi-nyelvi szigetként Európa közepében, mert igazán komolyan alig-alig vettek bennünket.

Voltak egyszerű korszakaink. A honalapítás, a központosított nagyhatalom, a nemzeti önállóság, a független magyar köztársaság, a magyar proletárhatalom időszaka: betélapok történelemkönyvünkben, amely sokkal inkább a mindezekért való küzdés, mint a beteljesülés története. Tragikus, drámai konfliktusokkal terhes történelem hősekkel, intrikusokkal és töméntelen középszerű epizódistával. Mi mégis megmaradtunk.

Pedig hány nagy lehetőséget mulasztottunk el; hányszor buktatott meg dolgunkban a kisszerűség, a tudatlan közöny, az önző korlátoltság, díszbeédek

és díszruhák között parádézó, ostoba vagy romlott megalkuvásaink!

Szabadság! Oly sokszor visszaélték ezzel a szóval. Mennyit szavalták hamis szájjal, emlegették-suttogták-elhallgatták; hányszor volt leírt közhely, üres frázis ez a szó közöttünk.

Aztán egyszer mégis eljött; elhozták nekünk. Nem zászlózó, részeg üdvivallgások, nem kokárdás felelőtlen szövegű jött; csendes és komoly lehetőség volt. S lehetőségnek is talán az utolsó. Egy háború után, egy elvesztett háború után a vesztesnek nyújtott nagylelkű kéz kínálta. Felszabadultunk.

Évek teltek el addig, amíg ez a szó: felszabadulás, elnyerte nemzeti tudatunkban is igazi, voltaképpeni értelmét. Amíg a sokfelől, sokféle irányból való közelítés találkozott e fogalom lényegének szükségszerű felismerésében. Amíg ez az ország független, demokratikus köztársaság lett. A nép köztársasága.

Szabadság! Egymást köszöntöttük, s köszöntjük ezzel a szóval. Élni tanultunk vele és általa. Volt idő, amikor ezt mi sem csináltuk jól, helyesen. Keserves lecke volt! De tanultunk belőle. S megtanultuk többek között azt is: bizony nem árt időnként szemügyre vennünk, jól gazdálkodtunk, gazdálkodunk-e a huszonöt évvel ezelőtt nyert lehetőséggel. Nem csak ilyenkor, a jubileum diktálta ünnepi kötelesség szerint. De mindig, ünnepek nélküli, köznapi munkánkban, életünkben.

PAPP LAJOS

Szeged és Debrecen

Városaink kapcsolata igen régi. Újabb kutatások szerint a szegedi polgárok a török időkben nemcsak menedéket, hanem várospolitikai szerepet is kaptak a másik alföldi civitásban. A XVI. században pl. az is megesett, hogy Debrecen városának protokollumait szegediesen írták. E két város, mint azt Mocsár Gábor helyesen elemezte Nálunk vidéken... című művében, máig ható, igen eltérő hagyományokkal rendelkeznek. Újabb időkben vannak persze olyan hagyományaink is, amelyek inkább összekapcsolnának, mint szétválasztanának bennünket, ha nem lenne negyedszázad után is bizonytalanság a szerepkörök értelmezésében. Szerény történetpublisztikai vázlatunkban e problémakörhöz kívánunk néhány adatot szolgáltatni.

SZEGED 1944. október 11-i felszabadulása után igen jelentős történelmi események színhelye volt. Ezek közül több az egész akkor felszabadított országrészre kihatott. 1944. október 18-án a Városi Színházban tartott népgyűlésen hangzottak el először legális viszonyok között a Magyar Kommunista Párt programjának alapkövetései. 1944. november 5-én a Kálvin téri párházban alakult meg az MKP első hazai Központi Vezetősége. 1944. november 19-én a Magyar Nemzeti Függetlenségi Front első látható jeleként újraindult a Délmagyarország. 1944. december 2-án megalakult a Szegedi Nemzeti Bizottság, másnap pedig ünnepélyesen zászlót bontott a Függetlenségi Front is. Közben persze, jórészt elszigetelten, máshol is megindult az élet. November végén Révai József és Vas Zoltán a másik felszabadított nagyvárosba utazott. Ezzel lényegében Debrecenbe tevődött át az események súlypontja.

1944. december 30-án a Debreceni Néplapban megjelent a Magyarország demokratikus újjáépítésének és felémelkedésének programja, A Magyar Kommunista Párt javaslata. Egyébként valószínűnek látszik, hogy nem ez volt az első közlés, hanem az a Somogyi-könyvtárban található, év és hely jelzése nélküli hasonló című füzet, amely az akkor Szegeden működő Szikra Kiadó gondozásában jelent meg.

Szeged vagy Debrecen? A Függetlenségi Front még Szegeden alakult meg, az Ideiglenes Nemzetgyűlés már az ősi Református Kollégium oratóriumában ült össze 1944. december 21-én. A miért problémája akkor, s azóta is sokszor felvetődött. (Újabb példát Papp Gyula ír róla Szeged helye és szerepe az ország életében c., a Tiszatáj 1969: 9. számában megjelent tanulmányában.) Igen leegyszerűsített felfogás szerint Debrecen városa elsősorban — egyébként nem is olyan egyértelmű — szabadságharcos múltjának köszönheti ezt a második nagy történelmi mégtiszteltetést. Valóban: a szabadság 1849-beli őrvárosa 1944—1945-ben újból fontos szerepet kapott,

itt rakták le a független, demokratikus Magyarország alapjait.

ERDEMES KISSÉ részletesebben is megvizsgálunk miért is történt mindez így, hiszen ha csak az egykori dicsőség emlékét látjuk, akkor tekinthetjük pusztá kegyeletnek is e választást, amelyet joggal sérelmezhet Szeged, az első felszabadított nagyváros.

Paál Jób és Radó István „Kronikáskönyvből”, A debreceni feltámadásból (Debrecen, 1947.) úgy tűnik, hogy tényleg csak a történelmi tradíciók kölcsönöztek volna Debrecen számára másodsor is az ideiglenes főváros rangját. A Horthy által a fegyverszüneti tárgyalásokra kiküldött politikusokból álló Moszkvai Magyar Bizottságban, amelynek tárgyalásaiba 1944. december 5-én a magyar kommunisták is bekapcsolódtak, 1944. december 6-án éjjel merült fel az új államiség székhelyének kérdése. „Molotov maga hangsúlyozta — olvashatjuk a fenti műben —, hogy a részletekbe semmilyen formában nem kíván beavatkozni, elvégre ez Magyarország belső ügye... Amikor a Nemzetgyűlés és a kormány székhelyének megállapítására került sor, Faraghó Gábor Debrecen ajánlotta, amivel szemben Szegednek is akadt szószólója és Molotov a következő kijelentést tette: — Ha jól emlékszem, Kossuth Lajos ezernyolcszáznegyvenkilencben Debrecenben tette meg a Függetlenségi Nyilatkozatot és itt detronizálta a Habsburg-dinasztiát. Anélkül, hogy a magam részéről befolyásolni akarnám az urakat, úgy gondolom, hogy ebből a szempontból sokkal alkalmasabb lesz a kormány székhelyül, mint Szeged...” (149. l.) Most már csak az a kérdés, hogy a szovjet külügyminiszter honnan szerzett ilyen nagy jártasságot a magyar történelem e korszakában. Révész Imre Az Ideiglenes Nemzetgyűlés és az Ideiglenes Nemzeti Kormány megalakulása Debrecenben (1944. december 21—22.) c. tanulmányában (Tanulmányok a magyar népi demokrácia történetéből. Bp. 1955.) nagy elismeréssel nyilatkozik Debrecen 1849-beli szerepének ily alapos ismeretéről. Mindebből semmit nem von le az a feltételezésünk, hogy a szovjet államférfit a Magyar Kommunista Párt moszkvai vezetői — esetleg közvetlenül az utolsó megbeszélés előtt — tájékoztathatták e kérdésről.

FELTEVÉSÜNKET elsősorban a népi frontpolitika azon nemzetközileg elismert momentumára alapítjuk, miszerint a kommunista pártoknak az antifasiszta küzdelem során fel kellett használniuk népeik forradalmi-szabadságharcos hagyományait. Nálunk értethetően 1848—1849 jelentette a leginkább aktualizálható tradíciót. Hogy ez mennyire így volt, azt külön bizonyítanunk sem kell. Csúpan egy jellemző momentumot említettünk: az elsőként Szegeden megalapított Szikra Kiadó a felszabadulás után nyomban közrebocsátotta Révai József Kossuth Lajos c. kis életrajzi tanulmányát. Arról sem szabad elfeledkeznünk, hogy Debrecen (Folytatás a 6. oldalon.)

A TERVEZETT JÖVŐ

A Magyar Tudományos Akadémia Központi Biológiai Kutatóintézetének makettjét mutatjuk be. A tervek elkészültek; s rövidesen az építkezés is közelebb hozza hozzánk a tervezett jövő megvalósulását, az új egyetem bázis kialakítását.

